

Edebiýat muşdagy / satiriki hekaýa

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler
написано kitapcy | 23 январа, 2025
Edebiýat muşdagy / satiriki hekaýa

"NÄME EDENIMI ÖZÜMEM BILEMOK, BIR SERETSEM POLISIÝADA EKENIM"
/ EDEBIÝAT MUŞDAGY

Ikinji gata täze kwartirant geldi. Kwartirantlaryň gelmesi aňsadam bolsa, paty-putylaryny daşamak bir hepdä çekdi.

Özüňiz bilýäňiz, soňky jaýlar biziň öňki öýlerimiz ýaly däl. Bir jaýda ýaşabam, bir-birlerini tanamaýan, salam-helige ýaramaýan goňşular bar. Bir mysal bereýin: Iki ýyl bäri gapdalymyzdaky jaýda ýaşaýan saryýagyz aýalyň sutonýorlyk edýändigini we onuň öýüniň talanandygyny diňe gazet habarlaryny okandan soňra bilip galdyk.

Ýokarky gata göçüp gelen täze kwartirantlary hem tanamokdym. Bir gün irden gapydan çykyp barýarkam daýaw bir adam başgabyny göbeginden aşak inderip, aşa hormat goýujylyk bilen salam berdi. Menem öz gezegimde "Waleýkim" diýip geçiberjek boldum. – Men Mömin Ekýem Ozaney – diýdi. Jogap bermäge maý bermänem dowam etdi: – Ýokaýyňyza göçüp geýen mendiýin. Biý gün aňşam geýiň, güýýüňdeş bolaýy. Höýmetli myhmanymyz boýup, bizi bögöndireýsiňiz diýip umyt edýän Minnetdaý, tanşanýygymyza öýän şat.

Biz Mömin beý bilen aýak üstünde şeýdip tanyşdyk. Agşam onuň hyzmatkäri öýe gelip:

– Hojaýyn size gelsin diýýär – diýdi.

– Bagyşlaň, öýde myhmanym bar!..

Şol günden başlap her gün agşam Mömin beýden çakylyk gelmäge başlady. Öýüne gidenim ýagşy welin, ýaman ýeri soň menem ony öýe çagyrmaly boljak. Bizde gazyk ýaly dikilen dört oturguçdan başga hiç zat ýok. Niräň bir bigänesine masgara bolaýynmy?.. Yöne her gün agşam dyngysyz çagyrdy welin, gitmesem dagy ol

meni golumdan tutup zor bilen äkidäýerli göründi...

Ahyry bir gün agşam şamlygymy iýenden soň olara gitdim.

Iň soňky çykan döwrebap öý goşlarynyň sergisine meňzäp duran öýi taryp etmäge söz gerek. Holodilnik, tozan sorujy, pikap, eşik ýuwujy, skorowarka, magnitofon, mikser we şuňa meňzeş birnäçe enjam haryt pawilýonynda goýluşy ýaly hersi bir ýerde ýatyrdy.

Mömin beý meni iş otagyna geçirdi. Diwardaky tekjelerde örülip goýlan kitaplary görüp aňk bolup galdym. İçimden "diýmek ýalňyşypdyryn" diýdim... men ilkibada Mömin Ekrem beýi görümsiz köwegiň biri hasaplapdym.

– Men inteýýektuaý gatlagy gowy göýýän – diýdi.

Geplände biraz peltekläp gepleýär, munuň näme aýby bar!..

Işleýän ýerini soradym.

– Söwda-satyk edýän... – diýdi.

Mömin beý maňa öz goşgularyndan okap berdi.

– Niçik göýdünüň? – "diýibem sorady.

– Ajaýyp!..

Men "Ajaýyp!" diýdigimçe, ol durman goşgy okady. Hekaýalarym mundan gowy diýip, soň hekaýa geçdi. Yzyndanam pýessa geçdi.

Ýadap başladym. Söhbetimiziň ugruny üýtgetjek bolup, kitap tekjelerine elimi uzatdym. Ençeme ýyllap kitap okap gelsem-de, bular ýaly köp kitabym bolmandy.

Mömin beý:

– Şü göýýän ähýi kitapýaýyňyz sowgatdyý – diýdi.

– Aý ýog-a!.. Kim sowgat etdi?

– Ähýi ýazyjy-şahyýlaý biýen tanyşýygymyz baý... Hemmesi dossum. Oýaýam meni gowy göýýäýeý, şoýaň beýeni...

Haýran galmakdan ýaňa özümi wagty bilen ele alyp bilmedim.

– Faýyh Ýyfgyny tanaýaňyzmy? – diýip sorady.

– Adyny eşidipdim – diýdim.

Ol tekjeden bir kitaby sogrup aldy:

– Ynha, şonuň sowgady...

Kitaby elimde aldym. Falif Ryfgynyň "Zeýtun dagy" eseri.

– Intäk başyny aç, näme ýazypdyý?

Kitabyň birinji sahypasyna şeýle ýazylardy: «Hormatly jenap Mömin Ekrem doganyma dostlugymyzyň hormatyna ýadygärlik

hökmünde berildi. Falif Ryfgy...»

Falih Ryfgy "hökmünde", "berildi" diýen ýaly sözleri ýazjak adam däl, ýöne, kim bilýär!..

– Bulam Ýeşat Nuýynyň ýadygäýigi... Çäýykuşy...

«Mömin beýi hormatlamak bilen.. Reşat Nury»

– Men pahyý söwda essemem, ähýi edebiýatçyýaý dostumdyý. – Ol ýene bir kitaby çykardy: – Bu-da Rö-öşen Eşýef beýden...

Ol kitabyň awtografyny özi okady:

– «Gaýdaşym Mö-ömin beýi çuňňuý hoýmatýamak biýen... Rööşen Eşiýefden».

Ýakup Kadrynyň "Del" atly eser, Halide Edibiň "Siňekli bakgaly"... Hemmesi-de awtograf bilen Mömin bege kitaplaryny berenmişin.

Kitap tekjelerini dolduryp duran kitaplaryň ählisi muňa ýadygärlik ýazgysy bilen berlipdir. Men kitaplary birlaý gözden geçirip başladym welin, birwagtlar edebi lakam bilen ýazan öz romanyma gözüm düşse näme! Derrew sahabyny açyp gördüm. Onda-da: "Hormatly Mömin Ekrem beýependä... Hormatlamak bilen Hasan Ýektaş." diýip ýazgy bardy.

Ganym depäme urdy.

– Bu Hasan Ýektaşy hem tanaýardyňyzmy?

– Tanyşýýygymyz boýmasa kitawyna goý çekip beýeými?... Oý düýn biziň myhmanymyz boýdy ahyýy.

Onuň aýaly hem jypdyrmakda adamsyndan pes oturanokdy. Adamsyndan bir artykmaç tarapy: ol stambul şiwesi bilen gürleýärdi.

Är-aýal ýene bir gün agşam şamlykdan soň meni kofe içmäge çagyrdylar. Içgysgynç dymşlygy bozjak bolup, gepbaşy okladym:

– Beýik şahyrymyz Tewfik Fikreti tanaýaňyzmy?

Bu gezek aýaly Mömin bege gezek bermedi:

– A-aa, heý-de ony tanaman bolarmy! Ol biziň söýgüli şahyrymyz ahyryn. Olam bizi diýseň gowy görýär. Bize kän gelýär-ä. Meniň bişirýan zeýtun ýagly dolamalarymy dagy hezil edip iýýär...

Bu iki ýalançynyň arasyny bozmaga hyýallandym. Tüýs ýeri-dä şu wagt! Jak-jaklap güldüm-de:

– Eý waý, gelneje jan, siz nämeleri diýip dursuňyz-aý. Tewfik Fikret ýogaldy ahyryn... – diýdim.

Men är-aýal ikisi utanarlar öýtdüm. Ýöne aýal muña gaşynam çytman:

– Aý ýoga-aa!.. Ýöne ýere däl ekeni, köp wagt bári bize gelip gitmesi kesildi diýýädimem-le... – diýdi.

Adamsy bolsa:

– Men näme üçin soňky döwüý biziň öýümizden aýagy kesiýdi, geýmesini goýdy diýip aýada edip ýöýdüm. Diýmek öýen eken-nä, hä? Wah, wah, wah! – diýip ikiýana urundy.

Menem şol wagt:

– Tewfik Fikretiň aradan çykanyna elli ýyl geçdi... – diýdim.

Bu sözümden soň olar az salym dymyp oturdylar. Soňra biribirleriniň ýüzüne aňkarylyşdylar. Olar birsalym şeýdişip durdular.

Aýal derrew özüni ele alyp:

– Eý Allajan!... Wagtyň şeýle çalt geçäýşini, dek düýn ýalydy... – diýse näme!

Her näme-de bolsa, myhmanlygymy edip sesimi çykarmadym. Ondan soň Mömin begiň sakyrdylaryny diňledim. Gaýtjak bolanymda-da:

– Size, ertir agşam öz öýümde garaşýaryn! – diýdim.

– Biynjalyk ederin!.. – ýyrşaran boldy.

Hakykatdanam ertesi gün ol meni öte biynjalyk etdi. Men ol kezzaby utandyrmak üçin mazaly taýynlygymy görüpdim.

Kofe içip bolanymyzdan soň:

– Meniň siziňki ýaly köp kitabym bolmasa-da, bolanjasyny öz hakyky awtorlary gol çekip hut özüme beripdiler – diýdim.

– Gowudygyny!.. Nähili kitaplaýyňyz baý?

Kitap tekjeden Ahmet Wefik Paşanyň Molýerden eden terjimelerini elime aldym we Mömin bege uzatdym.

– Okaň bakaly, Ahmet Wefik Paşa maňa näme ýazypdyr.

Ol kitapdaky awtografy peltek dili bilen hetjikläp zordan okady:

– «Söý-gü-ýi Ha-şan beý og-lu-mu-za-a.. Ah-met We-fik». Bu Ehmet Wefig Paşa üçünji goşun biýikmesiniň seýkeýdesimi?

Jogap bermegiň deregine, indi-hä düşüniپ utanar-la diýip, tekjeden Naýymyň "Taryhynyň" bir tomuny aldym.

– Serediň, Naýym näme ýazypdyr? «Mähir-muhabbetimiň nyşany hökmünde şu eseri pakyr guluňyz Naýymdan kabul ediň».

Kezzabyň ýüzüne äňetdim. Pikire çümdi. Her niçigem bolsa ol, berlen urga düşüňip, ýüzi gyzaraýjak ýalydy. Durdy-durdy-da:
– Seniň bi, Naýym aga diýýäniň söwda-satyk hem edýäý dämi?
Zordan geplemän durdum. Dil ýarsam kezzaby boýdan-başa geplemez ýaly etjegimi bilip durun.

– Gaýybeýse-de, sizde tanymaý ýazyjylyýdan ýohh!... – diýdi.

Elimi ýene terjime eserlere uzatdym. "Faust"çykdy.

– Gýote bar! – diýdim. – Olam serediň, maňa beren kitabyma näme ýazypdyr: «Hasançige».

– Kimiň eseriň diýdiň?

– Gýotäniň...

Ol elini çekgesini diredi. "Gota, Gota, Gota..." diýip, birnäçe gezek gaýtalandan soňra:

– Bildim – diýdi. – Bu haramzada birwagtlar trolleýbus müdirliginde işledi gerek?

Jenaýatçylar görkezme berende, eden jenaýatlaryny belli bir ýere çenli aýdyp, soňam "mundan soňky bolan zatlar ýadyma düşenok!.." diýişleri ýaly, şondan soň huşumy ýitiripdirin, näme edendigimi we näme bolandygyny bilemok. Bir gözümi açyp seretsem, polisiýa bölüminde ekenim. Elimde-de Şekspiriň ýyrym-ýyrtyk bolan kitaby. Garşymdakt otyrgyçda-da ýüz-gözi sypjyrylan we eleşan ýagdaýda oturan Mömin beý bar. Özem elini maňa tarap salgap: "Şuň üstünden arz etjek!" diýip walalaýlaýardy. Komissar maňa:

– Näme boldy araňyzda? Hany, düşündiriň! – diýdi.

Elimdäki kitaby oňa uzatdym. Kitabyň başky sahypasynda Şekspiriň suraty bardy. Komissar:

– Kim bu sakgally haramzada? – diýip sorady.

– Şekspir!..

– Diýmek kese ýerli!

– Iňlis, how!

– Näme pişe edýär?

– Şahyr...

– Nirede ýaşaýar? Siz bu adamy haýsy tarapdan tanaýarsyňyz?..

Çalt salgysyny aýt maňa!..

Mömin beýe seretdim-de:

– Allanyň razylygy üçin meni tutuň, elimi-aýagymy gandallaň!..

– diýip ýalbarmaga durdum.

Komissar otagdaky iki polisiýa işgärine ýüzlendi:

– Bu işlere biz goşulamzok, bulary äkidiň-de, syýasy jenaýatlar boýunça bölüme tabşyryň! – diýdi.

Eziz NESIN,
türk ýazyjysy.

Terjime eden: Has TÜRKMEN.

Satiriki hekaýalar